

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สภาวะปัจจุบันได้มีพัฒนาการความเจริญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งมีพัฒนาการต่าง ๆ ที่ทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาแปรเปลี่ยนหรือปรับเปลี่ยนความคิดของมนุษย์ เพื่อปรับพฤติกรรมของมนุษย์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงอาหารในปัจจุบันด้วยเช่นกัน เพราะเกิดจากการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของอาหารจึงขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รูปแบบการบริโภคอาหารจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย การเปลี่ยนแปลงในสังคมจึงเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมและการบริโภคอาหารท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้าน จึงทำให้รูปแบบการบริโภคอาหารคล้ายคลึงกันกับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น เช่น อาหารฟาสต์ฟู้ด ตามที่ นงเยาว์ เข้มเวช (2536) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอาหารจานด่วนที่กำลังนิยมอยู่พบว่า มีผลต่อสุขภาพคืออาหารเหล่านี้ส่วนใหญ่มีปริมาณไขมันค่อนข้างมากและยังมีกรดไขมันอิ่มตัว ซึ่งมีผลทำให้เกิดโรค เช่น โคเลสเตอรอลในเลือดสูง โดยได้ทำการวิเคราะห์อาหารจานด่วนแบบตะวันตก พบว่า อาหารเหล่านี้มีพลังงานอยู่ระหว่าง 900-1,800 กิโลแคลอรี/จาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวกระทรวงสาธารณสุขจึงหันมารณรงค์ให้ประชาชนบริโภคอาหารท้องถิ่นมากขึ้นโดยต้องอาศัยขบวนการหลายขั้นตอน เช่น เริ่มศึกษาอุปนิสัยใจคอการบริโภคอาหารของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ (ประยงค์ จินดาวงศ์, 2539)

เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตแล้วบรรพบุรุษของไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะเรื่องของอาหารการกิน บรรพบุรุษไทยสามารถนำเอาพืชผักต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาปรุงเป็นอาหารรับประทาน ซึ่งอาหารท้องถิ่นมีคุณค่าทางโภชนาการสูง และคนไทยรู้จักกันมาช้านานสืบทอดต่อเนื่องกันมา เพราะคนไทยยังมีพืชผักพื้นเมืองซึ่งสามารถนำมาประกอบเป็นอาหารในท้องถิ่นได้เสมอ และยังได้คุณค่าทางโภชนาการรวมถึงได้รับสารอาหารต่าง ๆ อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะคุณค่าของอาหารท้องถิ่นทางภาคเหนือนั้นมีความสำคัญ เนื่องจากเน้นให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินของคนพื้นเมือง เช่น น้ำพริกกับผักพื้นบ้านล้านนา ซึ่งทำให้เข้าใจถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านในการ

บริโภคพืชผักที่มีอยู่ในท้องถิ่นและได้รับรู้ถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าทางโภชนาการ อันจะส่งผลให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมในการบริโภค ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยที่เชื่อมโยงกับคุณค่าทางอาหารและยาที่มีอยู่ในพืชผักพื้นบ้านของคนในภาคเหนือด้วยเช่นกัน (ทิพย์รัตน์ มณีเลิศ, 2543) การบริโภคอาหารเป็นวัฒนธรรมที่คนในสังคมนั้น ๆ ปฏิบัติ และมีการสืบทอดโดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคม และการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่ง ชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2535) ได้ศึกษาระบบการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ของชุมชนในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ พบว่า เริ่มถ่ายทอดกันในครอบครัวที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ผู้เรียนคือ ลูกหลานหรือเครือญาติ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดกันในครอบครัวความรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ผู้เรียนเมื่อชำนาญจะกลายเป็นผู้สอนคนรุ่นหลังต่อไป แบบแผนในการรับประทานอาหารของคนในแต่ละสังคมถูกจำกัดอยู่ในกรอบของการเลือกอาหารด้วยปัจจัยต่าง ๆ หลายประการด้วยกัน นับตั้งแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ ความสามารถในการผลิต การกระจายอาหาร สภาพทางเศรษฐกิจ ตลอดจนปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม คือ ความเชื่อ บริโภคนิสัย และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการรับประทานอาหาร ซึ่งสมาชิกในกลุ่มสังคมได้รับการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิด บทบาททางวัฒนธรรมนั้นเป็นที่ยอมรับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเลือกอาหารของคนเราเป็นวัฒนธรรมแสดงออกถึงพฤติกรรมบริโภค และสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน (พัชรี ยุติธรรม, 2539)

ในปัจจุบันพบว่า การบริโภคอาหารท้องถิ่นภาคเหนือในกลุ่มวัยรุ่นมีความนิยมลดน้อยลงเนื่องมาจากพัฒนาการต่าง ๆ ที่เข้ามา ส่งผลให้วัฒนธรรมในการบริโภคแปรเปลี่ยนไป จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารท้องถิ่นภาคเหนือ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กวัยรุ่น เพราะประชากรกลุ่มดังกล่าวนี้จะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบริโภคอาหารท้องถิ่นภาคเหนือของนักเรียนโรงเรียนโปลีเทคนิคลานนา จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คอ นักรเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โรงเรียนโปลิเทคนิคลานนา จังหวัดเชียงใหม ป็การศึกษ 2544

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาค้างนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับชนิดของอาหาร จำนวนมืออาหาร ความถี่ในการบริโภค วิธีการปรุงอาหาร แบบแผนในการบริโภค ความเชื่อต่อสุขภาพ วิธีการเลือกบริโภค และความนิยมในการบริโภคอาหารท้องถิ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริโภค หมายถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่บุคคลกระทำ ได้แก่ ชนิดของอาหารที่เลือกรับประทาน จำนวนมือในการรับประทานอาหาร ความถี่ในการรับประทาน วิธีการปรุงอาหาร แบบแผนในการบริโภค ความเชื่อต่อสุขภาพ วิธีการเลือกบริโภค และความนิยมในการบริโภคอาหารท้องถิ่น ในแต่ละวันของนักเรียนโรงเรียนโปลิเทคนิคลานนา

อาหารท้องถิ่นภาคเหนือ หมายถึง อาหารที่มีอยู่ประจำท้องถิ่น และคนในท้องถิ่นนิยมรับประทาน ตามคำจำกัดความของวาณี เอี่ยมศรีทอง และประหัด สายวิเชียร (2538)

ปัจจัย หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารท้องถิ่นภาคเหนือของนักเรียนโรงเรียนโปลิเทคนิคลานนา จังหวัดเชียงใหม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา ภูมิลำเนา ที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครอบครัว ค่าใช้จ่ายต่อเดือน ความเชื่อต่อสุขภาพ กลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค ความถี่ในการบริโภค

นักเรียนโรงเรียนโปลิเทคนิคลานนา หมายถึง นักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โรงเรียนโปลิเทคนิคลานนา จังหวัดเชียงใหม ป็การศึกษ 2544

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. เป็นแนวทางในการสนับสนุน และส่งเสริมให้นักเรียนเห็นถึงคุณค่าอาหารท้องถิ่นภาคเหนือและหันมาสนใจในการเลือกบริโภคอาหารท้องถิ่นภาคเหนือมากยิ่งขึ้น
2. ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริโภคอาหารท้องถิ่นต่อไป